

Lőrincz Etel

Kézműves műhely kialakításának
feltételei. Műhelyek, műhelygalériák,
mesterség bemutatók színterei (textil)

 NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:
Népi kézműves vállalkozás működtetése

A követelménymodul száma: 1004-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-028-30

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK, MESTERSÉG BEMUTATÓK SZÍNTEREI /TEXTILES/

1. ábra. Néhai Kati néni, Sárközből...

....aki egyszer bejut a szépség kertjébe, az versöt is álmodhat meg írhat, meg éneköt is mondhat, meg szühet, meg himézhet, mert minden szépség egy tükörön van. Aki ott van, az szakajthat, a szüvéshez tüskös rózsát, a himzéshez bíborvéget, szakajthat versöt, nótát. Bejuthat oda bíró, napszámos, téeszelnök, vagy vasutas, vagy tanító, az attól kezdve tud versöt álmodni vagy éneköt mondani és amikor ébren van, akkor tud ezökre emléközni is. Az ilyen embör abban a kertben kertész. Az bármelyik virág száráról szakajt, azt meg tudja mutatni az emböröknek, akik talán soha nem jutnak be ebbe a kertbe, de tudják, hogy van és vágyakoznak oda és hiúsak azért, hogy megmutatják nekik azt, amit ott lehet szakajtani.”¹ (Néhai Kati Éva népművész)

2. ábra. és tanulságos és szép szavai

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK, MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

Kati Éva néni Sárközben (Tolna megye) élte a falusi asszonyok életét, akárcsak Perity Mária néni és a többi "hírös" sárközi asszony. Értettek a szövéshez, hímzéshez, a ruhák varrásához, a hímes tojások készítéséhez. Ismerték a Sárköz szokásait, hagyományait, mint mindenki. De Ő, – és a sárközi mesterek, – a többiekénél is jobban ismerték, érezték, tudták, mi a legnagyobb érték, mi a legjava a tájegységük kincseinek. Tehetségesek voltak. Alázattal és szeretettel viseltettek a "szépségekkel" szemben.

A Népművészet Mesterei saját közösségükön belül elismert, a környezetükre hatást gyakorló, mintaadó alkotó egyéniségek, akik jelentős hagyomány-átörökítő és értékmentő tevékenységet végeznek. A magyar állam által ezzel a díjjal kitüntetett tehetséges népi alkotók a szellemi kulturális örökség különböző területeinek képviselői, a hagyomány hordozói, akik tevékenységük révén megfelelnek a nemzeti jegyzékre való jelölés kritériumainak ezért a nemzeti bizottság a Népművészet Mestere díj kitüntetettjeinek tudását és tevékenységét javasolta felvenni a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére. *(491 fő kapta meg eddig ezt a kitüntető címet)*

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

1. feladat:

A mellékletben található névsorból keresse ki a választott szakmája szerinti népművészet mestereit

2. feladat

Keresse ki a lakóhelyén élt vagy ma is élő textiles népművészet mestereit. Közülük egyről készítsen rövid dolgozatot.

1. Hol készülhettek népi kézműves alkotások régen, és ma?

A népművészet mesterei, általában a maguk örömére, tehát a falu lakói számára dolgoztak. Az otthondolgozóknak, általában nem volt állandóra berendezett műhelyük, csak szerszámaik, és más tevékenységük mellett foglalkoztak a maguk s esetleg mások számára készítendő textíliákkal. A kismesterek állandó használatra berendezett műhelyekben dolgoztak. Sokan közülük vásározni jártak. Voltak néhányan, akik "falusi specialista"-ként, néha, és kérésre készítettek tárgyakat ismerőseik környékbeliek megrendelésére, a mestereknél olcsóbban, de sok esetben, – a kezdetlegesebb szerszámok miatt, – rosszabb minőségben. A mintákat író asszonyok, előrajzolták mások számára is a hímzés motívumokat a vásznakra. Attól függően, hogy kinek és milyen céllal alkottak, más-más lehetett a szerszámkészletük, és állandó vagy ideiglenes műhelyeik berendezése.

A ma alkotó kézművesek és műhelyeik hasonlóak.

- Vannak, akik állandó műhelyt hoztak létre és a főállásban a népi kézműves mesterségekkel foglalkoznak. Több esetben saját elárúsító hellyel is rendelkeznek, vagy ha nem, hát a vásárokon árúsítják a portékáikat.
- Mások fő foglalkozásuk mellett, a lakásukban berendezett műhelysarokban alkotnak, általában csak ismerőseik számára, vagy kisebb megrendelésre.
- Vannak, akik szinte csak maguk és közvetlen környezetük, pl. a családjuk örömére alkotnak. Ez többnyire azokra a szakmákra, illetve inkább tevékenységekre vonatkozik, amelyeknek kicsi a szerszámigénye.

Más népi kézműves alkotói kategóriák is léteztek:

A Házipari Szövetkezetek hálózata kb. 1945 – 1980-as évek között virágzott. Ezek a jól felszerelt műhelyek sok olyan asszonyt foglalkoztattak, aki értett a népi díszítőművészet valamely ágához, és ott hasznosították a meglévő tudásukat. A háziipari szövetkezetek vezetősége üzlethálózatot hozott létre, árúsították a termékeiket. Helyben teremtettek munkalehetőséget sok család számára. A termékeik egy része nem felelne meg a mai követelményeknek, ízlésnek, de tagadhatatlanul nagy szerepük volt a népi kézművesség életben tartásában a hagyományok és a mintakincs megőrzésében. A helyi és országos népi díszítőművészeti pályázatokra minden esetben kitűnő minőségű és értékes kézimunkákat küldtek, tehát lehetőséget adtak, sőt támogatták a dolgozóikat a színvonalas alkotások létrehozására. Híres szövetkezetek dolgoztak: Sárközi Házipari Szövetkezet Decsen, vagy pl. a Paszabon működő szövetkezet. Ma is működik és rendkívül értékes tevékenységet végez a Hevesen lévő háziipari szövetkezet. Jól felszerelt széles skálájú eszközparkkal rendelkező műhelyei mellett boltot és helyi múzeumot is működtet.

A Házipari Szövetkezetek mellett a Művelődési Házakban szakkörök működtek és működnek ma is, ahol a tagok műkedvelő módon, heti összejövetelek alkalmával dolgoztatnak, illetve konzultálnak. Ehhez ezek a kulturális intézmények általában egy-egy termet, egyszerű eszközöket, szerszámokat, kisebb műhelyt tartanak fenn.

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK, MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

Az iskolák műhelyeiről nem szabad elfeledkezni. Ma a kézműves iskolák az őrzői a népi kézműves tevékenységeknek.

Összefoglalás: A népi kézműves alkotások létrehozásának helyszínei, műhelyei, és alkotásaik minősége több szintű. Így volt ez régen, és ma is.

1 rész 1. feladat: Melyek voltak az alkotás szinterei régen, ma?

1 rész 2. feladat: Kiket foglalkoztattak a háziipari szövetkezetek?

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

2. Műhelyek és textíliák a múltban

A textiles szakmák történetét és műhelyeik berendezését kutatva, messze a múltba kell kezdenünk az első adatok összegyűjtését. Amikor az első textíliát létrehozták, már rendelkezniük kellett szerszámokkal, – még ha nagyon egyszerűekkel is, – s a munkavégzéshez ki kellett alakítaniuk a munkahelyüket is.

3. ábra Őskori műhely rekonstrukciója (Múzeum, München)(Fotó: Lakó Réka)

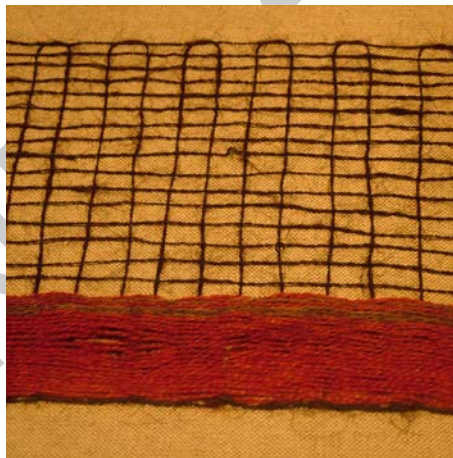
Már a korai időkben kialakult a kétféle szövőszék típus. Az álló és a fekvő.

4. ábra. Ókori műhely rekonstrukciója (Múzeum, München)(Fotó: Lakó Réka)

2. rész. 1. feladat: A rekonstrukciós képek alapján, sorolják fel, a legrégebbi műhelyek felszerelését, beszéljenek vélhető működésükről.

A szövésen kívül nagy valószínűséggel a többi kelmekészítő textiltechnikát is használták. A hurkolást, és bizonyos ázsiai területeken a nemezést. Az öltözetek darabjainak összeillesztése, a varrás, és ezzel együtt a hímzés kultúra is a korai időkre vezethető vissza.

5. ábra. Perui textília hurkolt szövött technikával (Fotó: Kontár Juraj)

6. ábra. 2500 éves nemez, a paziriki kurgánból (halomsírból)

A különlegesen szép kivitelű korai textíliák, arra a következtetésre juttatják a nézőt, hogy a textíliák előállítása terén fejlett technológiával és legfőképpen technikai tudással rendelkeztek.

7. ábra. Egyiptomi textília

Összefoglalás: A textiles szakmák eredete, és az első műhelyek kialakítása a távoli múltba keresendő.

2. rész 2. feladat: A munkafüzet képei alapján elemezze a távoli múlt textíliáit.

3. A textíliák alapanyagai

A textíliák készítése során, régen is, és ma is használatos, növényi és állati eredetű szálak anyagokkal találkozhatunk.

8. ábra. Len (Háncsrost)

9. ábra. Len cérna, és az abból készült horgolt csipketerítő

10. ábra. Gyapot növény (magszál)

11. ábra. Pamut fonalak

12. ábra. A juhok, birkák tenyésztése ma is népszerű

13. ábra. Fiatal racka juh gyapja

14. ábra. Cérnázott gyapjú

15. ábra. Selyemgubók (múzeum, München, Fotó:Lakó Réka)

16. ábra. Nyers selyem motringok

A természetes alapú szálak anyagokat már a legkorábbi műhelyekben is használták. A Növényi eredetű szálak anyagok közül a legfontosabbak: A hánccsrostok (len, kender) A magszálak (gyapot) . Az állati eredetű szálak anyagok közül a legfontosabbak az állati szőrök (gyapjú) és a mirigyváladékok (selyem).

3. rész 1. feladat: Sorolja fel a természetes eredetű szálak anyagokat, és legfontosabb jellemzőiket.

4. Az alapanyagok megmunkálásának módszerei, eszközei

Az alapanyagok megmunkálásának módszerei és eszközei fejlődését, a minél többet, minél gyorsabban és minél jobb minőségben elv vezette.

A kezdeti kézzel való tépegetés, és sodrás után megjelent az orsó és a guzsaly, és később a **rokka használata**. Ezek az eszközök a mai napig fennmaradtak, bár csak nagyon korlátozott számban és funkcióval. A népművészeti jellegű műsorok, vásárok, bemutatók színpadi kellékeként, múzeumi tárgyként, s nem napi munkaeszközként. Előkerülnek a fonás eszközei, ha valaki rekonstrukciót készít, ha alkotásához a fonalat is maga szeretné elkészíteni. Ez esetben a különleges és szép hatás érdekében maguk fonják és festik meg a szőnyegükhöz a fonalakat. A fonás ezen egyszerű eszközei tehát ma is részei lehetnek a műhelyek berendezésének.

17. ábra. Bukovinai asszony guzsallyal és orsóval fon, 1950-es évek

18. ábra. A fonás eszközei (Radauti Néprajzi Múzeum Románia, Fotó: Kontár Juraj)

19. ábra. A Mesterségek Ünnepe, (2010. Bp) bemutatják a fonás módjait (Fotó: Lőrincz Etel)

20. ábra. Gyapjú fonása rokkával (Mesterségek Ünnepe 2010 Bp.) (Fotó: Lőrincz Etel)

Az alapanyag előállítása a mezőgazdasági munka része volt. A kender termesztése, az azzal való foglalatosság, valamint a juhok tenyésztése, nyírása is. Ezekben a munkákban az egész család részt vett.

A fonás eszközei a parasztportákon: Orsó, guzsaly, rokka.

4. rész 1. feladat: Sorolja fel a fonás eszközeit, és jellemezze működésüket.

A megfont fonalakat legnagyobbbrészt természetes színében használták fel. Egy részét megfestették. A régebbi időkben kizárólag növényi festékeket használtak. Később vegyesen bolti (anilin) festékeket és a "burjános" azaz növényi eredetű festékeket. A növénnel való festés ma ismét virágkorát éli.

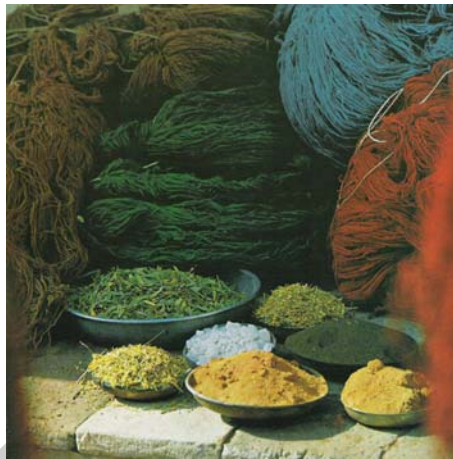
A festésre alkalmas természetes anyagok közül a legismertebbek:

- Hagymahéj
- Diófa levele, termése, gyökere
- Borostyán
- Büdöske
- Indigó

4. rész 2. feladat Készítsenek néhány lapot, melyen egy festőnövény képe, a festés receptje, és a megfestett fonal egy darabkája található.

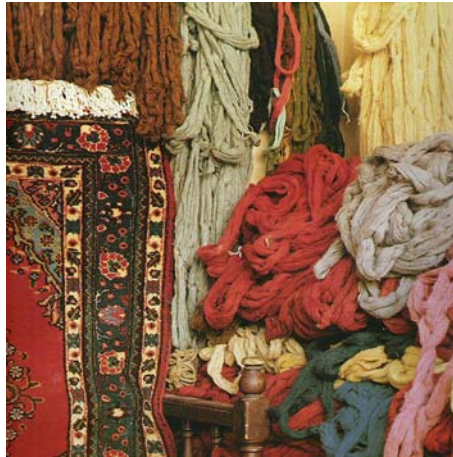
21. ábra. Festőnövények

22. ábra. Festékek és megfestett fonalak

A festés műveletsora:

- A fonalakat először motringokba kell tekerni, megkötni. Mosással zsírtalanítani.
- A festőnövényből főzéssel kinyerik a festőanyagot.
- A Forró festő lébe vizesen belehelyezik a gyapjút, és órákig főzik, közben mozgatják, az egyenletes festődés érdekében
- A szebb és élénkebb szín elérése érdekében, illetve a színmódosítás érdekében pácanyagot lehet használni, festés előtt, közben és utána.

23. ábra. Festett fonalak és az abból készült szőnyeg

A festés műveletét is nagyrészt otthon végezték. A jobb minőségű, és nagyobb mennyiségű fonalat mesterekkel festették meg, illetve vásárokon cserélték el a nyers színű házilagosan font fonalat színesre.

Összefoglalás: A természetes alapanyagú festékekkel többnyire a gyapjúfonalat festették meg. A legfontosabb, és legismertebb festőnövények a falusi ház kertjeiben ma is megtalálhatóak.

5. A kézművesség oktatása régen. A paraszti szövő műhelyek berendezése, felszereltsége

A népi kézműves mesterségek oktatása két úton haladt. Egyrészt az "apáról fiúra" helyesebb nagymamáról, anyáról, leányra szálló tudás, azaz az otthon családban elsajátított mesterségbeli fogások, másrészt a műhelyekben, mestereknél való tanulás.

Az otthon elsajátított szakmai fogások éppen olyan természetesek voltak, mint ahogy egy kislányt megtanítottak főzni, mosni, takarítani. Megtanulták a leányok a mezőgazdasági munka, a kisállat tenyésztés és kertészkedés mellett, a fonás, szövés, hímzés, varrás, kötés, horgolás és egyes vidékeken a csipkekészítés, alapfogásait. Ki-ki a maga ügyessége és képességei szerint fejlesztette ezt a tudást tovább, és válhatott akár faluszerke híres és ismert szövővé, hímzővé, mintarajzolóvá, csipke készítővé, vagy akár varrónővé.

Ezeknek az elfoglaltságoknak a munkaeszközei a falusi házakban megvoltak, akár csak a bőrtárgyak javításához, a kosárfonáshoz, vagy a gyékény, csuhé, szalma tárgyak készítésének eszközei, vagy akár a fafaragáshoz a vésők, vonópad, vagy akár a gyalupad is.

Ezek az eszközök nem voltak mindennapi használatban. Akkor vették elő és szerelték össze ezeket, amikor a gazdasági év munkálatai ezt diktálták. Az év nagyobbik részében a kamrákban szétszedve tárolták. A parasztházak berendezését úgy alakították ki, hogy amikor szükség volt pl. a felvetőfára, akkor azt a ház adott részén, a ház padlójában levő gödörben és gerendáján elhelyezett bőr bilincsbe rakva percekben belül fel tudták állítani, használhatóvá tudták tenni. Voltak olyan eszközök, amelyek, – éppen azért, mert ritkán használták, – nem voltak meg minden házban. Ezeket kölcsönkérték egymástól, vagy pedig, – ha csupán néhány órás használatról volt szó, – elmentek ahhoz a házhoz dolgozni, ahol ilyen szerszám volt. Ilyen volt például a felvetőfa, és a vetőfára való felvetés is. A több ember együttes munkáját kívánó feladatokat, kalákában (együtt) végezték el minden házban a rokonok, komaasszonyok, barátnők, szomszédok. Ilyen volt például a szövőszékre való felvetés, nyüstbefűzés művelete is. A szövést ki-ki egyedül illetve a leánya segítségével végezte otthon. A fonás és a kötögetés szintén társas elfoglaltság volt, de ez esetben nem a munkászekek szükségessége, hanem a munka unalmának elűzése, és a jó társaság miatt.

Összefoglalás: A paraszti háztartásokban a fonás, felvetés, szövés, hímzés, varrás eszközei mind megtalálhatóak voltak. Ritkán volt azonban állandó használatra berendezett műhely. A szerszámokat akkor vették elő és állították fel, amikor szükségük volt rá.

5. rész 1. feladat: Mely munkaműveletek elvégzése voltak alkalmasak az ideiglenes, az otthonokban kialakított falusi műhelyek?

5. rész 2. feladat: Milyen szövő – fonó, varró eszközre volt szükség egy parasztházban, és milyen terméket állítottak elő velük?

Parasztházak egyszerű műhelyei:

24. ábra. Felvetés "gyalog" szövőszékre

25. ábra. Posztószövés, gyapjúfonás guzsallyal, orsóval

26. ábra. Fonás, guzsallyal és fonókerékkel 1900-as évek

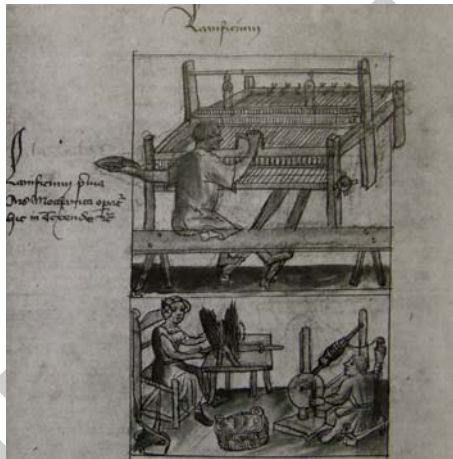

27. ábra. Kilim szövés függőleges síkú szövőszéken

6. A kézművesség oktatása régen, céhes műhelyek felszereltsége

A népi kismesterségek műhelyekben való tanulása, gyermekkorban kezdődött. A lányok nem tanulhattak, kisfiúkat adták a műhelyekbe inasnak. A céhrendszer szabályai szerint, több évi műhelymunka után válhatott az inas legénnyé. A legények már jól ismerték a szakmát, a műhelyekben segédként dolgoztak a mester mellett. Egy idő után, a legények vándorútra keltek, más műhelyeket is meglátogattak, ezzel téve sokoldalúvá tudásukat. Vándorlás után elkészítették a "mesterremeket" a vizsgamunkáikat. Ha a mesterek tanácsa ezt elfogadta, mesterlevéllel befogadta tagjai közé, s ezzel lehetősége lett saját műhelyt nyitni, inasokat és legényeket foglalkoztatni. A textiles szakmák közül ez elsősorban a takácsokra vonatkozott.

A céhrendszer szigorú szabályok szerint működött. Megszabták hány szövőszék lehet a műhelyben, azon milyen szélességű és sűrűségű felvetés lehet, és milyen árut szőhetnek. A céh szigorúan vigyázott a minőségre. Érdekvédő szervezetként is működött.

28. ábra. Középkori takács műhely

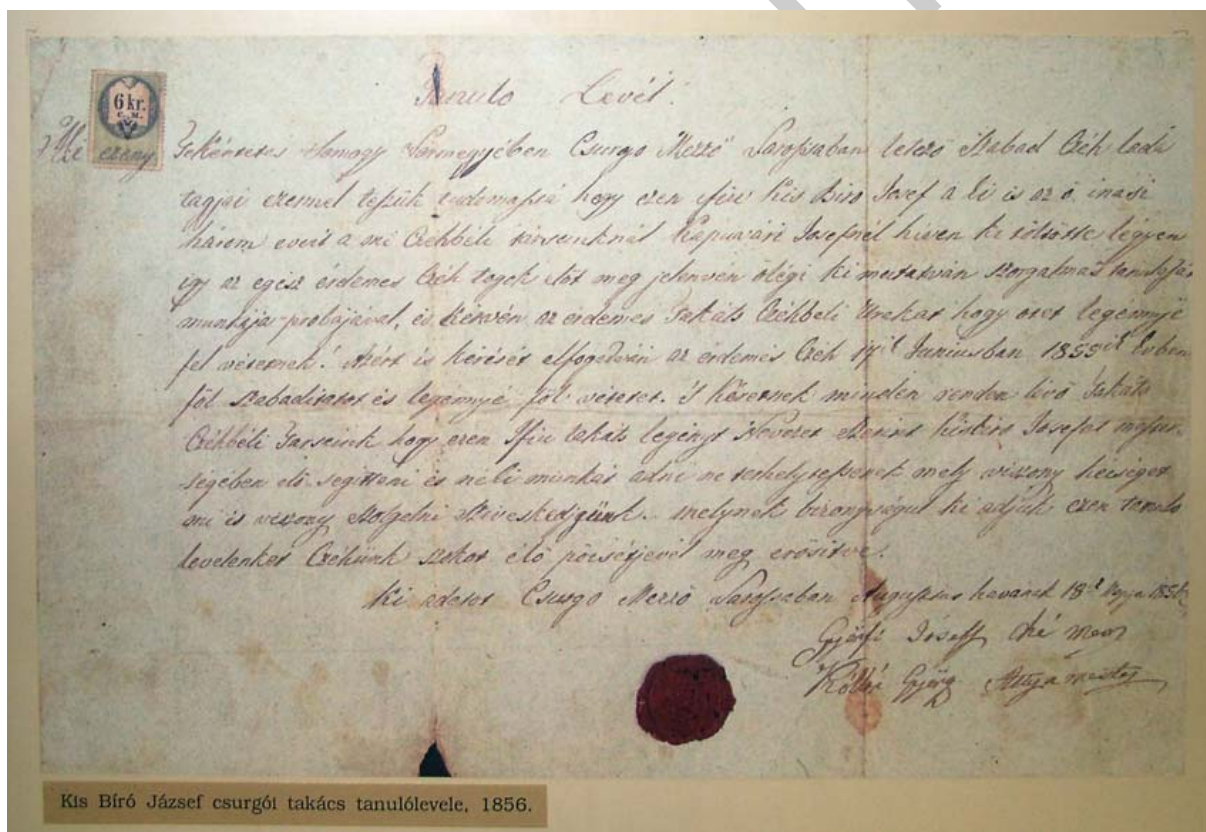
A képen látható műhely, családi vállalkozás. A családfő sző, felesége a fonal előkészítését és a fonást végzi, a gyermek (inas?) a fonal felcsévélésén dolgozik. A felvetés szerszámaival kiegészítve teljes a műhely felszereltsége.

A céhek működése igen jól szervezett volt. Rendszeresen tartottak gyűléseket, a céh iratait díszes "céhlárában" tartották. Valószínűleg minden céhnek volt "céhkorsója" melyek díszes jókora kerámiák voltak, rajta a céh jeleivel, és jókívánságokkal. A tanulók számára szépen díszített tanulóleveleket, és vándorlókönyveket adtak ki. Feljegyezték melyik legény honnan jött, merre megy, milyen minőségű munkát végzett. A mintákról rajzok készültek, a rajzokra ráírták ki és mikor dolgozott róla, vele. Mivel ilyen nagy volt a szakmák írásbelisége, a múzeumok sok dokumentumot őriznek.

29. ábra. A nemes takács céh rendtartása,(articulusa) 1849-ből

A tanulók iratai:

Kis Bíró József csurgói takács tanulólevele, 1856.

30. ábra. Kis Bíró József tanulólevele, 1856-ból

31. ábra. Vándorló könyv

32. ábra. Segédlevél, 1949-ből

33. ábra. Mesterlevél 1949-ből

34. ábra. Az egyik legtovább működő takács műhely

35. ábra. Ugyanaz a takácsműhely az utóbbi években (Zala megye Pusztaszentlászló). Fotó Kontár Juraj)

Összefoglalás: A régi céhrendszer oktató, és érdekvédelmi szervezet is volt. Szabályozták a szakma oktatását, a vásárok rendjét, de még azt is, hogy milyen szerszámokat használhatnak, és mit állíthatnak elő. A népi kismesterek a parasztság, – a nép – számára, az ő igényeik szerint dolgoztak.

6. rész 1. feladat: Mondja el, milyen lehetőségek voltak a szakmatanulásra, hol, és hogyan nyílt erre lehetőség?

6. rész 2. feladat: A képek alapján mutassa be, milyen volt a középkori takácsműhely felszereltsége!

6. rész 3. feladat: Mutassa be egy inasgyerek útját a mesterré válásig!

6. rész 4. feladat: Hasonlítsa össze a középkori és a 20. századvégi takács műhelyek berendezését, a képek alapján! Melyek a legfontosabb szerszámok?

A MA MŰHELYEI

7. Oktatás

A kézműves műhelyek sokasága, a kisműhelyekben való hivatalos oktatás megszűnt. A falu hagyományos szerepe 1945 óta folyamatosan fellazult, felbomlott. Megszűnt, azaz életforma, amely tovább élte volna a hagyományos népi műveltséget, és ezzel együtt azt az életmódot és szokásrendszert, amely a népi kismesterséget, a műhelyeket is élte. Termékeiket az olcsóbb és jobb minőségű gyári termék kiszorította a piacról.

A ruházati és lakástextíliákat már nem otthon állítják elő. Kiszorította a háziipari termékek mindennapos használatát, a jobb minőségű és olcsóbb gyári termékek sokasága. Ezzel megszűnni látszott a népi háziipar. Az évszázadok óta felhalmozott kézműves tudás veszni látszott. Az átmeneti időszakban, 1945–1989-ig a népi kézműves mesterségek fogásait nagyrészt a háziipari szövetkezetek és a szakköri tevékenységek őrizték meg. Kisebb részben azok az idősebb emberek, akik továbbra is otthonaikban dolgozva, életben tartották a mesterségeket. Vásárló közönség, kisebb nagyobb érdeklődéssel ez idő alatt is megvolt. Részben a még itt-ott konzerválódott életforma, részben a nosztalgia miatt.

Ezekre a termékekre van kereslet ma is, az egyediségük, a természetes alapanyaguk és a népi hagyományokat, a népi kultúrát őrző és közvetítő szerepük miatt.

A hovatartozást, a gyökereiket kereső emberek, valamint a természetes alapanyagokat, az organikus kultúrát kedvelő vásárlóközönség szívesen veszi körül magát ezekkel a szép és ma is jól használható tárgyakkal.

A meg-megújuló kereslet, a hagyományőrzés, részben pedig a rehabilitációs foglalkoztatásban dolgozó, oktató szakember igénynek a kielégítése érdekében létrejöttek és működnek a népi kismesterséget oktató iskolák.

Az iskolai és iskolán kívüli szakmai oktatás célja és haszna sokrétű:

Az iskolai műhelyek berendezése, az oktatást és nem a termelést szolgálja. Az apáról-fiúra szálló ismeretelsajátítást, és a céhes rendszer szakmai oktatását egyszerre pótolja. Megalapozza azoknak a tudását, akik majd a szakmában dolgoznak, és azokat is, akikből majd a művészi szinten dolgozók, vagy akár az oktatásban dolgozók is kikerülhetnek. Itt tanulhatnak a nappali rendszerű és a felnőttképzésben résztvevők is.

A népi kézműves szakmai oktatás egyik célja a rehabilitációs megsegítés is. A sérült, vagy megváltozott képességű emberek tanítása, foglalkoztatása, a társadalom dolgozó rétegébe való integrálása.

36. ábra. Iskolai tanműhely (Fotó Lőrincz Etel)

37. ábra. VVA Kézműves Műhelyház, rehabilitációs munka Fotó Lőrincz Etel)

38. ábra. Rehabilitációs célú iskolai tanműhely (Fotó Lőrincz Etel)

39. ábra. Felnőttoktatás, elméleti ismeretek (Fotó:Nagy István)

40. ábra. Felnőttoktatás, gyakorlati ismeretek (Fotó: Nagy István)

Az iskolai, és iskolán kívüli oktatásban elméleti és gyakorlati ismeretátadás is folyik. A végzett munkát többé már nem a faluközösség kollektív ízlése fogadja, vagy veti el. A szakmát tanulók vizsgán adnak számot tudásukról. Az oktatás tehát ennek megfelelően történik, tantervek és tanmenetek alapján, a követelményeknek megfelelően felszerelt tantermekben és tanműhelyekben. A tantervek mérete, világítása és fűtése a követelményekben meghatározott. Berendezését a tanulók számához kell igazítani. Asztal ülőbútorok, tároló bútorok, tábla, képkivetítő szerkezet (számítógép és projektor) szükséges.

A tanműhelyek világítása és fűtése a munkaformákhoz igazodjon. A szövőműhely felszerelésének része a fonal előkészítő, a felvető és a szövő részleg. A tanulók számának megfelelő számú, de különböző típusú szövő szerkezetek szükségesek. A legegyszerűbb szövő eszközöktől a legbonyolultabb kézi szövő eszközökig minden helyet kaphat. A minimális elvárás, hogy legalább kétféle vízszintes síkú szövő szerkezet legyen.

A szövő műhelye felszereltsége:

- Különböző típusú szövőszékek, két nyüstös, négy nyüstös, több nyüsstel felszerelt)
- Szövő állványok, szövő keretek
- Felvető szerkezetek, csévetartó állványok
- Kézi és elektromos csévézők
- Motringolók, gombolyítók
- Madzagsodrók, cérnázók
- Vetélők
- Szélfeszítők
- Különböző sűrűségű bordák
- Különböző nyüstkeretek, nyüstszemek, fém és lágynyüstök
- Csépek (deszkák szedetteshez) pálcák
- Madzagok
- Vasaló, vasalóasztal
- Varrógép
- Számítógép nyomtatóval, fénymásolási lehetőség
- Projektor (oktatásban)
- Asztalok, székek
- Polc rendszer
- Tároló bútorok
- Asztali mérleg
- Kéziszerszámok, tűk, ollók, mérőszalagok
- Alapanyagok
- Moly elleni védelem
- Mintagyűjtemény
- Fonalfestés eszközei, és az ahhoz kapcsolódó mosó, főző, tároló és vegyszert raktározó eszközök és bútorok

41. ábra. "Karmantyúbaba" játék a szövéssel

42. ábra. Szövő állvány (Fotó Lőrincz Etel)

43. ábra. Függőleges szövet síkú szövőszék (Fotó Lőrincz Etel)

44. ábra. Vízszintes szövet síkú szövőszékek (Fotó Lőrincz Etel)

45. ábra. Felső és alsó rögzítésű bordaladás, szövőszékek (Fotó Lőrincz Etel)

46. ábra. Felépítményes takács szövőszék

8. Hagyományőrző műhelyek,

47. ábra. Fodor Mária sárközi népművészet mestere műhelyének részlete (Fotó Kontár Juraj)

Ritkán van lehetőségünk ellátogatni a mesterek műhelyeibe, mégis láthatjuk, hogy hogyan dolgoznak, milyen portékát készítenek, és személyesen is találkozhatunk Velük, a mesterség bemutatók, vásárok idején.

A Mesterség bemutatók közül a legjelentősebb az évente megrendezésre kerülő Mesterségek Ünnepe Ezen a rendezvényen vesz részt a legtöbb mester, a rendezvény rangjának és színvonalának köszönhetően. A nagyközönségnek minden évben, az augusztus 20-a körüli napokban, lehetősége van megnézni a népi kézműves alkotásokat, alkotókat, Budapesten, a várba kitelepült kicsi műhelyekben, standokon. A Mesterségek Ünnepe a szakmában dolgozók számára is fontos információ forrás, az ismeretszerzés és ismeretcsere helye és alkalmá. Múzeumi tárgyak kelnek életre, elfeledettnek hitt mesterségek, és mesterségbeli fogások kerülnek felszínre, s válnak ismét közkinccsé.

48. ábra. Fürtös guba szövése (Fotó: Lőrincz Etel)

49. ábra. Csévélszerkezet a csernaakeresztúri tájházban (Fotó: Kontár Juraj)

50. ábra. A szövő szakma jeles képviselőjének kezében ismét életre kel a szerszám

A mesterek, népi iparművészek műhelyei, általában nem az oktatást, hanem az alkotást szolgálják. Ha több szerszámmal, munkahellyel, szövőszékekkel rendelkeznek, az a megrendelések teljesítéséhez szükséges idő lerövidítését szolgálja. A népi kézművesek nemegyszer, szinte egy időben, több munkán is dolgoznak.

Alkotásaik forrásanyaga a magyar népművészet, a műhelyeik berendezése is ezt tükrözi.

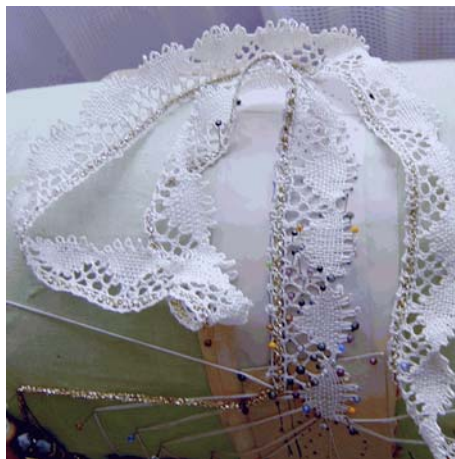
A szerszámaik szépsége éppen olyan fontos, mint hasznosságuk. A termelékenységet háttérbe szorítja a minőség, és a hagyományok tisztelete.

8. rész 1. Feladat: Be kell rendeznie egy több célú szövő műhelyt. Gyapjú szőnyegre és pamut abroszokra kapott megrendelést.

8. rész 2. Feladat: Ismertesse mi a különbség az iskolai tanműhely és egy egyéni vállalkozó, valamint egy népművészet mestere műhelyének felszerelése, berendezési tárgyai között!

9. A csipke készítés műhelyei

„A csipke a textilkézművesség királynője, „aki” mindig szolgál és nem uralkodik. Szolgál, mert finomságával kihangsúlyozza a textil szépségét, és a többi díszítő technikával összhangban megadja annak ünnepélyességét. Szolgál, mert szépségével megmutatja a készítő dolgos kezek ügyességét és gazdájuk kitartó türelmét.” (Mátray Magdolna)

51. ábra. Készülő vert csipke (Fotó: Hantos Péter)

Hazánk kézműves történelméhez évszázadokon keresztül szorosan hozzátartozott a többféle csipkekészítési technika széleskörű művelése. Annak ellenére, hogy egy ősi mesterségről van szó, mai életünkben is számos területen és sokak számára válhat fontossá a csipke készítése és a kész remekek alkalmazása viseleteken, lakás- és egyházi textileken. A kézi készítésű csipkék a mai textilek különlegesen szép rusztikus díszítő elemei, készítőik számára pedig kereset-kiegészítő lehetőség. (Mátray Magdolna)

52. ábra. Munkában a mester (Fotó: Hantos Péter)

Örvendetes számú alkotó dolgozik a kézművességnek ezen a területen. A nagy figyelmet és türelmet igénylő munka igen kicsi helyigényű. Műhelynek megfelel bármely lakószoba is.

53. ábra. Csipkevevő asszonyok (Mesterségek ünnepe 2010 Bp.) (Fotó:Lőrincz Etel)

Ha azonban iskolában, vagy felnőttoktatásban szeretnénk a csipkekészítők számára műhelyt berendezni, a következőkre kell odafigyelnünk:

Csipkekészítő műhely felszerelése:

- Fontos a helyiségben a megfelelő páratartalom, hőmérséklet, pormentesség, nagyfokú tisztaság. Csak porszívós takarítás javasolt.
- Kényelmes bútorzat legyen,
- a fűrészporról töltött csipkeverő párnák megfelelő magasságban, a párna – tartó talpak stabilan helyezkedjenek el,
- az eszközök tárolása legyen megoldott,
- a verőkék fiókokban vagy dobozokban legyenek,
- a tűket, ollókat, cérnákat külön dobozokban tároljuk.
- A műhelyrajzok tárolására fiókos szekrény javasolt
- A hordozó textilek elhelyezése a raktárban
- A mintagyűjteményeket, és a kész árut biztonságosan és esztétikusan rendezzük el
- Leírások, folyamat-ábrák tárolása legyen megoldott

54. ábra. Aranycsipke díj (Fotó: Hantos Péter)

Az aranycsipke díjat a Mátray-Ház alapította 1996-ban, Bábolnán. Azóta kétévenként, augusztus végén, a Csipke ünnepén kapja az arra érdemes kézműves.

A díj ihletet adó korszakát előre meghirdetik, a magyar történelem kronológiai sorrendje alapján. (2011-ben Zsigmond király és kora)

55. ábra. Csipkék a kiállításon (Fotó: Hantos Péter)

56. ábra. Csipkeverő asszony a Mesterségek ünnepén (BP. 2010) (Fotó: Lőrincz Etel)

10. Kézi-, és gépi hímző műhely

A helyet, ahol hímezni lehet, csak abban az esetben nevezik műhelynek, ha abban varrógép van, ha termelés folyik, vagy pedig, ha oktatási, vagy szakköri céllal rendeznek be szobát a hímzők részére.

A hímzés céljára a lakószobának olyan része, ahol kényelmesen ülhetünk és a világítás is megfelelő, – egy varró dobozban fonalakkal, varrótükkal, – gondolhatjuk, éppen elég. A valóságban pedig, ahhoz, hogy igazán szép és igényes hímzéseket készítsünk, nagyon sok mindenre van szükség.

57. ábra. Hímző asszony (Mesterségek Ünnepe, Bp. 2010)

- Alapanyagok, vásznak és hímzőfonalak, és ezek tároló bútorai
- Asztal, amelyen kiszabhatjuk a megtervezett méretű terítőt, és ahol rányomhatjuk, vagy rajzolhatjuk a mintát
- Pausz papírtekercek, a lyukasztott minták számára, kész sablonok, ezek tároló bútorai
- Kézi szerszámok: kitűnő minőségű olló, hímző tűk, mérőszalag
- Hímző rámpák
- Kényelmes szék
- asztali, (esetleg nagyítós) lámpa
- Vasaló, vasalódeszka
- Mintagyűjtemény, textil, rajz, kép, könyv és akár digitális formában

58. ábra. Hímző tanfolyam (Fotó: Nagy István)

59. ábra. Lámpa, nagyítóval (Fotó: Nagy István)

60. ábra. Minta előrajzolás (Fotó: Nagy István)

61. ábra. Minta sablonok válogatása, minta előnyomás vászonra (Fotó: Nagy István)

62. ábra. Kalocsai hímzésen "pókozás" géppel varrott csipke készítése (Mesterségek Ünnepe)

11. Nemezkészítők műhelyei

A legkorábbi ismert nemezek Ázsiából a Pazirikban feltárt kurgánból (halom sír) kerültek elő. Több mint 2500 éves leletanyag. A jégbe fagyva konzerválódott nemezek, nagy szakmai tudást, magas kulturális fejlettséget tükröznek. Nyilván hosszú fejlődési szakasz előzte meg, ezeknek a nemezeknek a létrejöttét. Pazirikban és Tuvában egy – egy állomását tárták fel. A nemez romlandó anyag. Ez még jelentősebbé teszi a leleteket.

A nemez készítésének technikája Ázsiában jól ismert, még ma is. A szkíták, a hunok és a honfoglaló magyarok kultúrájának szerves része volt. Sokáig háttérbe szorult, ma ismét reneszánszát éli.

63. ábra. Kazah jurta

Vidák István és Nagy Mária áldozatos ismeretterjesztő munkájának, könyveinek, előadásainak, és alkotásainak köszönhetően, sokan megtanulták. A technika ma már a kisgyermekek számára is ismert. A szakmának már több jeles képviselője van. Nem csak tanfolyamokon, hanem iskolákban is oktatható.

64. ábra. Nemez képek, a Nádudvari Kézműves Iskola termékei

A nemezkészítő műhelye, többnyire a tágas mező. A nagyméretű nemezeket, a jurták borítóját a szabad ég alatt készítették. A nagyméretű takarókat és szőnyegeket ma is a szabad ég alatt készítik. A kisebb munkadarabok elkészítéséhez, a vizet jól tűrő műhely, és műhelyasztal szükséges.

65. ábra. Nemezkészítő műhely (Erdélyben)

A nemezkészítés vizes művelet. A gyapjú sok vizet vesz fel és a nemezelés folyamán ez a vízmennyiség eltávozik a tömörödő anyagból. A nemez tulajdonképpen összegubancolódott állati szőr. Bizonyos mértékig, – különböző hatásfokkal, – minden szőr, az emberi haj is nemezelődik. Nemezelésre leggyakrabban használt anyag, a juh gyapja. A gyapjú, nedvesség és mozgatás hatására "nemezelődik" összetömörödik. Ez az elváltozás maradandó, visszafordíthatatlan. A gyapjú felülete pikkelyezett. Ezek a mozgatás hatására egymásba kapaszkodnak, és ezáltal maradandó elváltozás jön létre. A nemezelődés hatásfoka meleg vízzel fokozható.

66. ábra. Nemez gyermekjátékok

A legtovább fennmaradt, nemezeléssel készült tárgy, – gyermekjáték, – a szőrlabda volt. Ez készülhetett bármely állat szőréből. A gyapjúból készült takarókat, – csergéket, – nemezeléssel tették tartósabbá. Ványolták. A gyapjúból készült ruházati kelmét, – a posztót, – nemezeléssel erősítették meg, s tették tetszetősebbé. Kallották. Ezek a technikák sohase mentek feledésbe. A szövés nélkül, pusztán mozgatással létrejött lapszerű anyag előállítását volt szükséges feleleveníteni.

A nemezre készítés közben vitték fel a mintát, és a kész nemezt akár hímzéssel is díszítették.

67. ábra. Varrással díszített nemezok, Kaszás Ákos munkái (Mesterségek ünnepe)

A nemezkészítő műhely felszerelése:

- A gyapjú tárolására alkalmas bútorzat.
- A késztermék raktározási lehetőségei
- Asztal, amin a gyapjút gyúrni lehet, és tűri a vizet
- Edények meleg víz számára
- Szappanok
- Kartonok, a tervezés eszközei (papír, írószerszám)
- Mintagyűjtemény

12. Öltözetek, népviseletek

Az öltözetek készítése, a szabás–varrás a textiles szakmák része. A lakástextíliáknál és legfőképpen az öltözeteknél használják fel a takácsok, szövők, csipkekészítők, nemezesek, hímzők munkáját. Az öltözetek, viseletek megszámlálhatatlanul sokfélék. Változott a történelmi korokkal, divatokkal, tájanként más–más a jellemzője, változik évszakonként és az emberi életkorokkal is. Változik az ünnepek szerint, a munkavégzés szerint, és a társadalmi hovatartozást, anyagi állapotot is tükrözi.

A magyar nyelvterület népviseletei is óriási területet foglalnak el a néprajzban.

68. ábra. Néhány a magyar nyelvterület népviseleteiből (Mesterségek Ünnepe 2010 Budapest)

A népviselet készítőik műhelye:

- A viseletkészítők műhelyében tehát a forrásanyag jelenléte és tárolása az egyik legfontosabb
- Szükség van varrógépekre
- Vasalóra
- Szabász asztalra
- Próbababára
- Alapanyagokra, kelmékre és azok tárolására
- Kiegészítő anyagok, csipkék, gombok, paszományokra és azok tárolására
- Kéziszerszámok (olló, mérőszalag tűk)

13. Textiles népi kézműves pályázatok, kiállítások, konferenciák, vásárok, bemutatók, alkotóházak

Napjainkban, amikor megszűnt a hagyományok átadásának az a módja melyet családi tradíciók, közösségi normák és ízlés szabályoztak, már nem beszélhetünk klasszikus értelemben vett népművészetről. Mégis azt tapasztaljuk, hogy nem csökken az érdeklődés iránta.

A bemutatók és színvonalas népi kézműves vásárok látogatottsága igen nagyszámú. Sokan veszik körül magukat a népi kézművesek által készített tárgyakkal.

Az iskolák és az ifjúság számára legfontosabb megmérettetési és bemutatkozási lehetőség Az Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázat, melynek szakmák szerinti kiállításai regionális központokhoz kötődnek, a díjazottak kiállításait hagyományosan Debrecenben rendezik meg.

69. ábra. Részlet a VIII. Az Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázat kiállításáról (2009, Fotó: Kontár Juraj)

Az Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázatot 1995 óta két évente hirdeti meg az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Hagyományok Háza, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, a Kézműves Alapítvány, a Debreceni Művelődési Központ és a kézműves kategóriákat gondozó intézmények. 2009-ben nyolcadik alkalommal írták ki pályázatukat és szervezték a hozzá kapcsolódó szakmai programokat.

A pályázat célja, hogy lehetőséget teremtsen a Magyarországon és az ország határain túli magyar nyelvterületen élő, a hagyományos kézműves tevékenységekkel foglalkozó fiataloknak a bemutatkozásra, a megmérettetésre, illetve hagyományápoló tevékenységük továbbfejlesztésére. A kiírók ezzel a pályázattal szeretnének szakmai segítséget nyújtani a magyar tárgyi kultúra hagyományainak továbbéléséhez.

A hat kategóriában (fonható szál as anyag, szövés-nemez, fazekas, faragás, bőrműves, hímzés - csipke - viselet - népi ékszer) külön vettek részt a 11-15 és 16-25 éves egyéni és közösségi pályázók.

Az iskolából kikerülő fiatalok, és a felnőtt kategóriába tartozó ifjabb és idősebb alkotók számára, a **Népművészeti Egyesületek Szövetsége**, (NESZ) és a **Hagyományok Háza** azok a központi szervezetek, központok, ahol a népi kézművességgel kapcsolatos minden információt megkaphatnak.

70. ábra. Népművészeti Egyesületek Szövetsége (NESZ) emblémája

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége: A Népművészeti Egyesületek Szövetsége 28 éves múlttal rendelkező civil szervezet, megalakulása óta legfontosabb céljának tekinti a hagyományos magyar népi kézművesség értékeinek támogatását, a népművészettel foglalkozó emberek összefogását, regionális egyesületek, szervezetek létrehozását.

Cím: Elérhetőségek

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége

- 1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér6.
- E-mail: neszfolk@nesz.hu
- Honlap: www.nesz.hu

71. ábra. Hagyományok Háza emblémája

Hagyományok Háza

Népművészeti Módszertani Műhely

A Népművészeti Módszertani Műhely küldetése a hagyományos (paraszi, népi) kultúra közvetítése, be- és megmutatása a mindenkori aktuális közkultúra felé. Céljuk, hogy a néphagyomány élhető műveltségi tényezőként, érvényes tudásként jelenjen meg a közművelődésben, a szórakozásban, az oktatásban. A hagyományos műveltség – ezen belül kiemelten a néptánc, a népzene, a népköltészet és a kézművesség – az egyetemes kultúra részeként éljen tovább. Ebben a szellemben szervezik a képzéseket, konferenciákat, közvetítik az információkat, írnak ki pályázatokat, készítenek kiadványokat, tananyagokat, megszervezik a zsűrizés alkalmait, zsűrizik a kortárs kézművesek alkotásait.

Néptáncbemutatók, koncertek, kiállítások, mesterség-bemutatók, játszóházak formájában népszerűsítjük a magyar népművészetet itthon és külföldön; szaktanácsadást végeznek a közművelődési és oktatási intézmények, művészeti csoportok, szakkörök és alkotóműhelyek, egyéni alkotók, civil szervezetek, és szakterületükön tevékenykedő szakemberek számára.

Cím: Elérhetőségek

Hagyományok Háza

– 1011 Budapest, Corvin tér 8.

www.hagyomanyokhaza.hu

A legnagyobb kiállítás, melyre 5 évenként kerül sor:

Élő Népművészet, **Országos Népművészeti Kiállítás**, *Budapest, Néprajzi Múzeum*

Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Hagyományok Háza, valamint a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, hívja kiállításra a magyarországi tárgyalkotó népművészeket, alkotó közösségeket.

A kiemelt jelentőségű tárlatot, az Országos Népművészeti Kiállítást, 2010-ben XV. Alkalommal rendezik meg. Az országos kiállítás 2010 őszén nyílik meg, a Néprajzi Múzeumban, melyen, a regionális tárlaton bemutatott művek közül, szakértők által kiválasztott alkotások képviselik majd a megyéket illetve a Fővárost.

Minden alkotó csak egy régióban pályázhat. Kivételt képeznek a Békéscsabai Textiles pályázatra, a Kis Jankó Bori Hímzéspályázatra valamint a Kapoli Antal Fafaragó pályázatra beadott művek.

A pályázaton a tárgyalkotó népművészet, a népi kismesterségek valamennyi ágában részt lehet venni egyedi alkotásokkal, tárgy együttesekkel.

Kategóriák: történeti és paraszti hímzés, csipke, képfestő, viselet, népi ékszer, szőttés, nemez, faművesség (használati tárgyak, bútorok, játékok), csont- és szarufaragás, kovácmesterség, fazekasság, bőrművesség, szalma-, csuhé-, gyékény- és vesszőfonás, mézeskalács és gyermekjáték.

Jelentős kiállítások, szakmai bemutatók, konferenciák:

72. ábra. Kiállítás enteriőr Békéscsaba 2010

Országos Textiles Kiállítás és Konferencia BÉKÉSCSABA

2010-ben XII. alaklommal került megrendezésre.

A konferencia a kiállítások, a pályázat meghirdetője:

A Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Hagyományok Háza, Népművészeti Egyesületek Szövetsége

A konferencia és a kiállítások rendezője:

Békés Megyei Népművészeti Egyesület

5600 Békéscsaba, Orosházi út 32.

Pályázni lehet még nem zsűrizett szőttésekkel, hímzésekkel, csipkével, nemeztárgyakkal és viseletekkel

73. ábra. Szőttes kiállítás Heves, 2008

Országos Szőttes Pályázat HEVES

A Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztálya

Heves Város Önkormányzata

Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet

2008-ban, XVIII. Alkalommal rendezték meg, az Országos Szőttes pályázatot, Hevesen.

A pályázat célja olyan alkotások életre hívása, amelyek őrzik a magyar népi szőttes hagyományt, ugyanakkor mind művészi, mind funkcionális szempontból eleget tesznek korunk igényeinek.

A pályázat kiemelt témáját képezik a természetes alapanyagokból /lenből, kenderből/ készült tárgyak és tárgy együttesek, valamint a környezetünkbe és a kulturális turizmus szolgáltatába beilleszthető szőttek és szőnyegek.

A pályázatot két kategóriában hirdetik meg:

lakástextíliák

kézi szövött alapanyagú viseletek

A pályázat mellett megrendezték 2008-ban az VI. Nemzetközi Szőttes konferenciát. A kiállítás és konferencia megrendezésére, 3 évente kerül sor.

A pályázat feltételei:

Pályázni lehet a paraszti és takácsszövés hagyományait idéző, mai és jövőbeni használatra is alkalmas vászon (len, kender, pamut, stb.) – és gyapjú szőttesekkel.

A pályázat elbírálásánál a tárgy együttesek előnyben részesülnek

A pályázat nyilvános, amelyen részt vehet minden népi iparművész és bármely alkotó, saját tervezésű és kivitelezésű szőtteseivel, amelyek még nem szerepeltek más pályázaton és a NIT-zsűri előtt sem.

A ma még működő háziipari szövetkezet:

Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet

3360 Heves Kossuth L. út. 26–28

www.hevesfolkart.hu

Az év nagy ünnepei, és az ország településeinek rendezvényei kísérő programjaiként ma már elmaradhatatlan a kézművesek jelenléte, a bemutató, és mellette a vásár.

74. ábra. Mesterségek Ünnepe Budapest

A NESZ 1987 óta minden évben megrendezi a magyarországi kézművesek legnagyobb országos rendezvényét, a MESTERSÉGEK ÜNNEPÉT a Budai Várban. Tagszervezeteihez tartozó kézműves mesterek négy napon keresztül működő műhelyekben mutatják be a tradicionális magyar mesterségeket. A rendezvényen egyszerre van jelen a hagyományőrző kézművesség, az élő népzene és a néptánc is.

75. ábra. Bemutató és a portékák árusítása a Mesterségek Ünnepe

76. ábra. Mesterség bemutató

77. ábra. Mesterség bemutató

A népi kézművességgel foglalkozókat a megyékben működő NESZ tagszervezetek fogják egybe.

Országszerte sok alkotóház, műhely, kisebb nagyobb egyesület, működik, melyek a magyar néphagyomány őrzését, a népi kézművességgel való foglalatosságot tűzték ki feladatuk maguk elé. Működnek még a szakkörök is, különösen a kisebb falvakban. Ezeknek a szervezeteknek a vezetői, és a szervezetekben dolgozók, alkotók, valamint, a kézműves iskolákban oktatók, és természetesen az érdeklődő, tanulni vágyó kézművesek számára a Hagyományok Háza rendszeres programokat, előadásokat, tanfolyamokat, továbbképzéseket szervez.

Néhány alkotó ház elérhetősége:

A Velemi Stúdió

- Cím: 9730 Kőszeg, August J. u. 5.

Magyarlukafai Néprajzi Műhely

- Működteti a Kaptár Egyesület
- Cím: 7925 Magyarlukafa, Fő út. 44.

Összefoglalás:

A népi kézművességgel foglalkozókat a Népművészeti Egyesültek Szövetsége fogja egybe és segíti, karöltve a Hagyományok Háza Módszertani Műhelyével. Ők gondoskodnak a továbbképzésekről, a zsűrizésekről, a pályázatok és kiállítások rendezéséről, és Ők a szervezői a legnagyobb és legszínvonalasabb vásárnak, a Mesterségek Ünnepeinek.

Összefoglalásként válasz a felvetett esetre:

A népi kézműves mesterségekre, azok oktatására, – annak ellenére, hogy a hagyományos falusi életforma megszűnt, – szükség van. A textiles kézműves műhelyek felszerelése és alapanyaggal való ellátása, éltet más kézműves mesterségeket. A műhelyek felszereltsége lehet hagyományos, akár muzeális felszereltségű, és lehet sorozatgyártásra berendezett. Az iskolai műhelyek oktatási formái és berendezései törvényben szabályozottak. A kézművesek munkáinak színvonalát és a fejlődés lehetőségét, a rendszeres pályázatok, zsűrizett kiállítások biztosítják.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Feladat:

Ön egy műhelyt kíván berendezni saját magának. Kicsi, de jól megvilágított szobácska áll rendelkezésére, melybe korlátozott számú látogatót, és megrendelőket is vár.

Keressünk válaszokat, rendezzünk be különböző, textiles műhelyeket!

Egyfajta megoldás, a válaszadás egyik formája a felvetett kérdésre:

Szövő műhely:

- Saját és kisméretű műhely:
- Ez azt feltételezi, hogy egyedül fog dolgozni
- A jó minőségű, és nagyméretű (hosszú és széles) felvetéseket nem tudja ebben a műhelyben elvégezni
- Látogatókat fogad, tehát kicsi kiállítást, bemutatót, vendégfogadó reprezentációs sarkot is fenn kell tartania
- Mivel látogatókat fogad, a műhely stílusát is ki kell alakítania (nem lehet szedett-vedett)
- Vigyázzunk a műhely stílusára! Új, kézművesek által készített darabok, vagy muzeális darabok. Vigyázzunk az arányokkal, óvatosan keverjük a kettőt!

A műhely alapfelszerelése:

- Függőleges síkú szövőszék, szövő állvány. Ha hagyományos stílusú műhelyt rendezünk be, abban nincs helye. Ha nem hagyományos (falusi) műhely készül, fából készült igényes kivitelű állványt vásároljunk.
- Vízszintes síkú, kisebb méretű szövőszéket keressünk. Lehet muzeális darab, pl. rövid sárközi szövőszék, vagy a jelenleg is dolgozó mesterek pl. *Lőrincz Péter* által előállított szövőszék.
- A felvetés szerszámai: Amennyiben nem muzeális műhely, egy falra szerelhető, szövőszék végére szerelhető, kis teljesítményű felvető szerkezet elképzelhető. Ha muzeális berendezésű, akkor egy forgó vetőfa, melyet csak a munka idejére állítanak fel, elképzelhető.
- Fonás szerszámai, orsó, guzsaly rokka minden formában dekoratív és hasznos szerszámok.
- Polcok, vagy kosarak az alapanyag tároláshoz.
- A falakon régi és új szőnyegek.
- Pici ülősarok a vendégfogadásra, tárgyaláshoz.
- A befejező műveletek szerszámai. munkafolyamatai és helyigénye nem dekoratív. Ezt ne helyezzük középpontba, de feltétlenül gondoskodjunk az adjusztálás megfelelő színvonaláról.

2. feladat:

Ön magányosan dolgozó kézműves. Szeretne részt venni a lakóhelye szerinti kézműves csoportok munkájában. Többet szeretne tudni a továbbképzésekről, pályázatokról.

Szakma specifikus megoldások is léteznek!

Egyfajta válasz:

Internet elérhetőséget keresve, a NESZ és a Hagyományok háza honlapján tájékozódhat a továbbképzésekről, eseményekről. Levélben, vagy személyesen fordul kérésével a szervezetekhez.

3. feladat

Szeretne véleményt hallani alkotásairól, de nem tartja érettnek alkotásait arra, hogy a NESZ zsűrije elé bocsássa.

Életkortól függően különböző tanulási formákban vehet részt. Iskolai oktatásban, iskolán kívüli oktatásban, szakköri munkában, ahol az oktató, a szakkörvezetők segíti a fejlődését és irányítja a munkáját. Kiállításokat látogathat, és összehasonlíthatja a saját alkotásait, a többiekével. A lakóhelye szerinti falumúzeumban, tájházban tájékozódhat a környék népi kézművességéről.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Sorolja fel, kik kaphatják meg a népművészet mestere kitüntetését!

Értékelés: 5 pont

2. feladat

Hasonlítsa össze a régi és a mai műhelyek felszereltségét, az alkotás céljait!

Értékelés: 10 pont

3. feladat

Ismertesse a Háziipari Szövetkezetek feladatait, céljait!

Értékelés: 5 pont

4. feladat

Sorolja fel a textilek legfontosabb nyersanyagait, ismertesse jellemzőiket!

_____

_____

_____

_____

Értékelés: 4 pont

5. feladat

Sorolja fel a fonalkészítés eszközeit!

_____

_____

Értékelés: 5 pont

6. feladat

Sorolja fel a legfontosabb festőnövényeket! Ismertesse a fonalak festésének a lehetőségeit!

_____

_____

_____

_____

Értékelés: 5 pont

7. feladat

Sorolja fel a falusi műhelyek jellemzőit.

Értékelés: 5 pont

8. feladat

Ismertesse a kézműves tanítás évszázadokon át, virágzó rendszerét, a céhek működését!

Értékelés: 5 pont

9. feladat

Ismertesse az iskolai tanműhelyekkel szemben támasztott követelményeket, a szövő műhely berendezését!

Értékelés: 10 pont

10. feladat

Ismertesse a csipkekészítő és a hímző műhelyek berendezését!

Értékelés: 10 pont

11. feladat

Ismertesse a nemez készítésének történetét, a nemezkészítés alapjait, és a szükséges eszközöket, műhelyt!

Értékelés: 10 pont

12. feladat

Melyek a népi kézművesek számára legfontosabb szervezetek?

Értékelés: 10 pont

13. feladat

Melyek a népi kézművességgel kapcsolatos legfontosabb pályázatok, kiállítások, bemutatók?

Értékelés: 10 pont

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A Népművészet Mesterei saját közösségükön belül elismert, a környezetükre hatást gyakorló, mintaadó alkotó egyéniségek, akik jelentős hagyomány-átörökítő és értékmentő tevékenységet végeznek. A magyar állam által ezen díjjal kitüntetett tehetséges népi alkotók a szellemi kulturális örökség különböző területeinek képviselői, a hagyomány hordozói, akik tevékenységük révén megfelelnek a nemzeti jegyzékre való jelölés kritériumainak ezért a nemzeti bizottság a Népművészet Mestere díj kitüntetettjeinek tudását és tevékenységét javasolta felvenni a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére.

A mesteri cím elnyeréséhez sokévi kitartó és magas színvonalú szakmai munkavégzés szükséges. Szervezetek, és magánszemélyek is javaslatot tehetnek, szakmai szervezet dönt.

2. feladat

A falvakban, a kézművességgel, népi díszítőművészettel foglalkozó háziasszonyoknak, férfiaknak, általában nem volt állandóra berendezett műhelyük, csak szerszámaik. Más tevékenységeik mellett foglalkoztak a maguk s esetleg mások számára készítendő textíliákkal.

A kismesterek állandó használatra berendezett műhelyekben dolgoztak. Sokan közülük vásározni jártak.

Mások, (akiket kontároknak is hívtak,) "falusi specialista"-ként, néha, és kérésre készítettek tárgyakat ismerőseik környékbeli megrendelésére, a mestereknél olcsóbban, de sok esetben, – a kezdetlegesebb szerszámok miatt, – rosszabb minőségben.

A mintákat író asszonyok, előrajzolták mások számára is a hímzés motívumokat a vásznakra.

Attól függően, hogy kinek és milyen céllal alkottak, más-más lehetett a szerszámkészletük, és állandó vagy ideiglenes műhelyeik berendezése.

A ma alkotó kézművesek és műhelyeik hasonlóak.

- Vannak, akik állandó műhelyt hoztak létre és a főállásban a népi kézműves mesterségekkel foglalkoznak. Több esetben saját elárúsító hellyel is rendelkeznek, vagy ha nem, hát a vásárokon árúsítják a portékáikat.
- Mások fő foglalkozásuk mellett, a lakásukban berendezett műhelysarokban alkotnak, általában csak ismerőseik számára, vagy kisebb megrendelésre.

- Vannak, akik szinte csak maguk és közvetlen környezetük, pl. a családjuk örömére alkotnak. Ez többnyire azokra a szakmákra, illetve inkább tevékenységekre vonatkozik, amelyeknek kicsi a szerszámigénye.

3. feladat

A Háziipari Szövetkezetek hálózata kb. 1945 – 1980-as évekig virágzott. Ezek a jól felszerelt műhelyek sok olyan asszonyt foglalkoztattak, aki értett a népi díszítőművészet valamely ágához, és ott hasznosították a meglévő tudásukat. A háziipari szövetkezetek vezetősége üzlethálózatot hozott létre, árusították a termékeiket. Helyben teremtettek munkalehetőséget sok család számára. A termékeik egy része nem felelne meg a mai követelményeknek, ízlésnek, de tagadhatatlanul nagy szerepük volt a népi kézművesség életben tartásában a hagyományok és a mintakincs megőrzésében. A helyi és országos népi díszítőművészeti pályázatokra minden esetben kitűnő minőségű és értékes kézimunkákat küldtek, tehát lehetőséget adtak, sőt támogatták a dolgozóikat a színvonalas alkotások létrehozására. Híres szövetkezetek dolgoztak: Sárközi Háziipari Szövetkezet Decsen, vagy pl. a Paszabon működő szövetkezet. Ma is működik és rendkívül értékes tevékenységet végez a Hevesen lévő háziipari szövetkezet. Jól felszerelt széles skálájú eszközparkkal rendelkező műhelyei mellett boltot és helyi múzeumot is működtet.

4. feladat

A természetes alapú szálak anyagokat már a legkorábbi műhelyekben is használták. A Növényi eredetű szálak anyagok közül a legfontosabbak:

- A háncsrostok (len, kender)
- A magszálak (gyapot)
- Az állati eredetű szálak anyagok közül a legfontosabbak az állati szőrök (gyapjú) és a mirigyváladékok (selyem)

5. feladat

A kezdeti kézzel való tépegetés, és sodrás után megjelent az orsó és a guzsaly, és később a **rokka használata**. Ezek az eszközök a mai napig fennmaradtak, bár csak nagyon korlátozott számban és funkcióval. A népművészeti jellegű műsorok, vásárok, bemutatók színpadi kellékeként, múzeumi tárgyként, s nem napi munkaeszközként. Előkerülnek a fonás eszközei, ha valaki rekonstrukciót készít, ha alkotásához a fonalat is maga szeretné elkészíteni. Ez esetben a különleges és szép hatás érdekében maguk fonják és festik meg a szőnyegükhöz a fonalakat. A fonás ezen egyszerű eszközei tehát ma is részei lehetnek a műhelyek berendezésének.

A fonás eszközei a parasztportákon: Orsó, guzsaly, rokka.

6. feladat

A megfont fonalakat legnagyobbbrészt természetes színében használták fel. Egy részét megfestették. A régebbi időkben kizárólag növényi festékeket használtak. Később vegyesen bolti (anilin) festékeket és a "burjános" azaz növényi eredetű festékeket. A növénnel való festés ma ismét virágkorát éli.

- A fonalakat először motringokba kell tekerni, megkötözni. Mosással zsírtalanítani.
- A festőnövényből főzéssel kinyerik a festőanyagot.
- A Forró festő lébe vizesen belehelyezik a gypjút, és órákig főzik, közben mozgatják, az egyenletes festődés érdekében.
- A szebb és élénkebb szín elérése érdekében, illetve a színmódosítás érdekében pácanyagot lehet használni, festés előtt, közben és utána.

A festésre alkalmas természetes anyagok közül a legismertebbek:

- Hagymahéj
- Diófa levele, termése, gyökere
- Borostyán
- Büdöske

7. feladat

A népi kézműves mesterségek oktatása két úton haladt. Egyrésről az "apáról fiúra" helyesebb nagymamáról, anyáról, leányra szálló tudás, azaz az otthon családban elsajátított mesterségbeli fogások, másrészt a műhelyekben, mestereknél való tanulás.

Az otthon elsajátított szakmai fogások éppen olyan természetesek voltak, mint ahogy egy kislányt megtanítottak főzni, mosni, takarítani. Megtanulták a leányok a mezőgazdasági munka, a kisállat tenyésztés és kertészkedés mellett, a fonás, szövés, hímzés, varrás, kötés, horgolás és egyes vidékeken a csipkekészítés, alapfogásait. Ki-ki a maga ügyessége és képességei szerint fejlesztette ezt a tudást tovább, és válhatott akár faluszerzte híres és ismert szövővé, hímzővé, mintarajzolóvá, csipke készítővé, vagy akár varrónóvé.

Ezeknek az elfoglaltságoknak a munkaeszközei a falusi házakban megvoltak, akárcsak a bőrtárgyak javításához, a kosárfonáshoz, vagy a gyékény, csuhé, szalma tárgyak készítésének eszközei, vagy akár a fafaragáshoz a vésők, vonópad, vagy akár a gyalupad is.

8. feladat

A népi kismesterségek műhelyekben való tanulása, gyermekkorban kezdődött. A lányok nem tanulhattak, kisfiúkat adták a műhelyekbe inasnak. A céhrendszer szabályai szerint, több évi műhelymunka után válhatott az inas legénnyé. A legények már jól ismerték a szakmát, a műhelyekben segédként dolgoztak a mester mellett. Egy idő után, a legények vándorútra keltek, más műhelyeket is meglátogattak, ezzel téve sokoldalúvá tudásukat.

Vándorlás után elkészítették a "mesterremeket" a vizsgamunkáikat. Ha a mesterek tanácsa ezt elfogadta, mesterlevéllel befogadta tagjai közé, s ezzel lehetősége lett saját műhelyt nyitni, inasokat és legényeket foglalkoztatni. A textiles szakmák közül ez elsősorban a takácsokra vonatkozik.

A céhrendszer szigorú szabályok szerint működött. Megszabták hány szövőszék lehet a műhelyben, azon milyen szélességű és sűrűségű felvetés lehet, és milyen árut szőhetnek. A céh szigorúan vigyázott a minőségre. Érdekvédő szervezetként is működött.

A céhek működése igen jól szervezett volt. Rendszeresen tartottak gyűléseket, a céh iratait díszes "céhlárában" tartották. Valószínűleg minden céhnek volt "céhkorsója" melyek díszes jókora kerámiák voltak, rajta a céh jeleivel, és jókívánságokkal. A tanulók számára szépen díszített tanulóleveleket, és vándorlókönyveket adtak ki. Feljegyezték melyik legény honnan jött, merre megy, milyen minőségű munkát végzett. A mintákról rajzok készültek, a rajzokra ráírták ki és mikor dolgozott róla, vele. Mivel ilyen nagy volt a szakmák írásbelisége, a múzeumok sok dokumentumot őriznek.

9. feladat

Az iskolai műhelyek berendezése, az oktatást és nem a termelést szolgálja. Az apáról-fiúra szálló ismeretelsajátítást, és a céhes rendszer szakmai oktatását egyszerre pótolja. Megalapozza a később az oktatásban dolgozók szakmai tudását, képezi a szakmát művelő réteget, melyből majd a művészi szinten dolgozók is kikerülhetnek. Itt tanulhatnak a nappali rendszerű és a felnőtt képzésben is, a műkedvelő, csak maguk számára alkotó kézművesek.

A népi kézműves szakmai oktatási céljainak egyike a rehabilitációs megsegítés is. A sérült, vagy megváltozott képességű emberek tanítása, foglalkoztatása, a társadalom dolgozó rétegébe való integrálása

Az iskolai, és iskolán kívüli oktatásban elméleti és gyakorlati ismeretátadás is folyik. A végzett munkát többé már nem a faluközösség kollektív ízlése fogadja, vagy veti el. A szakmát tanulók vizsgán adnak számot tudásukról. Az oktatás tehát ennek megfelelően történik, tantervek és tanmenetek alapján, a követelményeknek megfelelően felszerelt tantermekben és tanműhelyekben. A tantervek mérete, világítása és fűtése a követelményekben meghatározott. Berendezését a tanulók számához kell igazítani. Asztal ülőbútorok, tároló bútorok, tábla, képkivetítő szerkezet (számítógép és projektor) szükséges.

A tanműhelyek világítása és fűtése a munkaformákhoz igazodjon. A szövőműhely felszerelésének része a fonal előkészítő, a felvető és a szövő részleg. A tanulók számának megfelelő számú, de különböző típusú szövő szerkezetek szükségesek. A legegyszerűbb szövő eszközöktől a legbonyolultabb kézi szövő eszközökig minden helyet kaphat. A minimális elvárás, hogy legalább kétféle vízszintes síkú szövő szerkezet legyen.

A szövő műhely felszereltsége:

- Különböző típusú szövőszékek, két nyüstös, négy nyüstös, több nyüsstel felszerelt)
- Szövő állványok, szövő keretek
- Felvető szerkezetek, csévetartó állványok
- Kézi és elektromos csévézők
- Motringolók, gombolyítók
- Madzagsodrók, cérnázók
- Vetélők
- Szélfeszítők
- Különböző sűrűségű bordák
- Különböző nyüstkeretek, nyüstszemek, fém és lágynyüstök
- Csépek (deszkák szedetteshez) pálcák
- Madzagok
- Vasaló, vasalóasztal
- Varrógép
- Számítógép nyomtatóval, fénymásolási lehetőség
- Projektor (oktatásban)
- Asztalok, székek
- Polc rendszer
- Tároló bútorok
- Asztali mérleg
- Kéziszerszámok, tűk, ollók, mérőszalagok
- Alapanyagok
- Moly elleni védelem
- Mintagyűjtemény
- Fonalfestés eszközei, és az ahhoz kapcsolódó mosó, főző, tároló és vegyszerraktározó eszközök és bútorok

10. feladat

Csipkekészítő műhely felszerelése:

- Fontos a helyiségben a megfelelő páratartalom, hőmérséklet, pormentesség, nagyfokú tisztaság. Csak porszívós takarítás javasolt.
- Kényelmes bútorzat legyen
- A fűrészporral töltött csipkeverő párnák megfelelő magasságban, a párna – tartó talpak stabilan helyezzük el
- Az eszközök tárolása legyen megoldott
- A verőkék fiókokban vagy dobozokban legyenek
- A tűket, ollókat, cérnákat külön dobozokban tároljuk
- A műhelyrajzok tárolására fiókos szekrény javasolt
- A hordozó textilek elhelyezése a raktárban
- A mintagyűjteményeket, és a kész árut biztonságosan és esztétikusan rendezzük el

Leírások, folyamat-ábrák tárolása legyen megoldott

Hímző műhely felszerelése:

A hímzés céljára a lakószobának olyan része, ahol kényelmesen ülhetünk és a világítás is megfelelő, – egy varró dobozban fonalakkal, varrótükkal, – gondolhatjuk, éppen elég. A valóságban pedig, ahhoz, hogy igazán szép és igényes hímzéseket készítsünk, nagyon sok mindenre van szükség.

- Alapanyagok, vásznak és hímzőfonalak, és ezek tároló bútorai
- Asztal, amelyen kiszabhatjuk a megtervezett méretű terítőt, és ahol rányomhatjuk, vagy rajzolhatjuk a mintát
- Pausz papírtekercek, a lyukasztott minták számára, kész sablonok, ezek tároló bútorai
- Kézi szerszámok: kitűnő minőségű olló, hímző tűk, mérőszalag
- Hímző rámak
- Kényelmes szék
- Asztali, (esetleg nagyítós) lámpa
- Vasaló, vasalódeszka
- Mintagyűjtemény, textil, rajz, kép, könyv és akár digitális formában

11. feladat

A nemezkészítés vizes művelet. A gyapjú sok vizet vesz fel és a nemezelés folyamán ez a vízmennyiség eltávozik a tömörödő anyagból. A nemez tulajdonképpen összegubancolódott állati szőr. Bizonyos mértékig, – különböző hatásfokkal, – minden szőr, az emberi haj is nemezelődik. Nemezelésre leggyakrabban használt anyag, a juh és a birka gyapja. A gyapjú, nedvesség és mozgatás hatására "nemezelődik" összetömörödik. Ez az elváltozás maradandó, visszafordíthatatlan. A gyapjú felülete pikkelyezett. Ezek a mozgatás hatására egymásba kapaszkodnak, és ezáltal maradandó elváltozás jön létre. A nemezelődés hatásfoka meleg vízzel fokozható.

A legtovább fennmaradt, nemezeléssel készült tárgy, – gyermekjáték, – a szőrlabda volt. Ez készülhetett bármely állat szőréből. A gyapjúból készült takarókat, – csergéket, – nemezeléssel tették tartósabbá. Ványolták. A gyapjúból készült ruházati kelmét, – a posztót, – nemezeléssel erősítették meg, s tették tetszetősebbé. Kallották. Ezek a technikák sohase mentek feledésbe. A szövés nélkül, pusztán mozgatással létrejött lapszerű anyag előállítását volt szükséges feleleveníteni.

A nemezre készítés közben vitték fel a mintát, és a kész nemezt akár hímzéssel is díszítették.

12. feladat

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége: A Népművészeti Egyesületek Szövetsége 28 éves múlttal rendelkező civil szervezet, megalakulása óta legfontosabb céljának tekinti a hagyományos magyar népi kézművesség értékeinek támogatását, a népművészettel foglalkozó emberek összefogását, regionális egyesületek, szervezetek létrehozását.

Hagyományok Háza

Népművészeti Módszertani Műhely

A Népművészeti Módszertani Műhely küldetése a hagyományos (paraszi, népi) kultúra közvetítése, be- és megmutatása a mindenkori aktuális közkultúra felé. Céljuk, hogy a néphagyomány élhető műveltségi tényezőként, érvényes tudásként jelenjen meg a közművelődésben, a szórakozásban, az oktatásban. A hagyományos műveltség – ezen belül kiemelten a néptánc, a népzene, a népköltészet és a kézművesség – az egyetemes kultúra részeként éljen tovább. Ebben a szellemben szervezik a képzéseket, konferenciákat, közvetítik az információkat, írnak ki pályázatokat, készítenek kiadványokat, tananyagokat, megszervezik a zsűrizés alkalmait, zsűrizik a kortárs kézművesek alkotásait.

13. feladat

A NESZ 1987 óta minden évben megrendezi a magyarországi kézművesek legnagyobb országos rendezvényét, a **MESTERSÉGEK ÜNNEPÉT a Budai Várban**. Tagszervezeteihez tartozó kézműves mesterek négy napon keresztül működő műhelyekben mutatják be a tradicionális magyar mesterségeket. A rendezvényen egyszerre van jelen a hagyományőrző kézművesség, az élő népzene és a néptánc is.

A Mesterség bemutatók közül a legjelentősebb az évente megrendezésre kerülő Mesterségek Ünnepe. Ezen a rendezvényen vesz részt a legtöbb mester, a rendezvény rangjának és színvonalának köszönhetően. A nagyközönségnek minden évben, az augusztus 20-ai körüli napokban, lehetősége van megnézni a népi kézműves alkotásokat, alkotókat, Budapesten, a várba kitelepült kicsi műhelyekben, standokon. A Mesterségek Ünnepe a szakmában dolgozók számára is fontos információforrás, az ismeretszerzés és ismeretcsere helye és alkalmá. Múzeumi tárgyak kelnek életre, elfeledettnek hitt mesterségek, és mesterségbeli fogások kerülnek felszínre, s válnak ismét közkinccsé.

Az iskolák és az ifjúság számára legfontosabb megmérettetési és bemutatkozási lehetősége: Az **Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázat**, melynek szakmák szerinti kiállításai regionális központokhoz kötődnek, a díjazottak kiállításait hagyományosan Debrecenben rendezik meg.

A legnagyobb kiállítás, (melyre 5 évenként kerül sor): **Élő Népművészet, Országos Népművészeti Kiállítás**, Budapest, Néprajzi Múzeum

Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Hagyományok Háza, valamint a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, hívja kiállításra a magyarországi tárgykotó népművészeket, alkotó közösségeket.

Országos Textiles Kiállítás és Konferencia BÉKÉSCSABA

Pályázni lehet még nem zsűrizett szőttesekkel, hímzésekkel, csipkékkal, nemeztárgyakkal és viseletekkel.

Országos Szőttes Pályázat HEVES

A pályázat célja olyan alkotások életre hívása, amelyek őrzik a magyar népi szőttes hagyományt, ugyanakkor mind művészi, mind funkcionális szempontból eleget tesznek korunk igényeinek.

A pályázat kiemelt témáját képezik a természetes alapanyagokból /lenből, kenderből/ készült tárgyak és tárgy együttesek, valamint a környezetünkbe és a kulturális turizmus szolgálatába beilleszthető szőttesek és szőnyegek.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Belgrádi Néprajzi Múzeum katalógusa

Balázs-Kovács Sándor, Deli Erzsébet: Kézművesek, népi iparművészek Tolna megyében

Szekszárd Wossinsky Mór Megyei Múzeum 1999

Internet:

Nesz honlap

Hagyományok Háza honlap

Mátray Ház honlapja

Lőrincz Etel: Szövés oktatása a kézműves műhelyekben (1990)

AJÁNLOTT IRODALOM

Bármely népi díszítőművészettel foglalkozó könyv forgatása, nézegetése, olvasása hasznos

MELLÉKLET:

Textiles népművészet mestereinek névsora

ssz	évszám	név	mesterség	település
1	1953	Kovácsné Jánosné Király Ilus	hímző, íróasszony	Kalocsa, Bács-Kiskun m.
2	1953	Kis Jankó Bori	íróasszony	Mezőkövesd, Borsod m.
3	1955	Maticsányecz Márkné	szövő	Siklós, Baranya m.
4	1955	Werner Andrásné	szövő	Ócsény, Tolna m.
5	1955	Király Elekné Jenei Júlia	hímzőasszony, mintáíró	Tura, Pest m.
6	1955	Bali Istvánné	szövő	Decs, Tolna m.
7	1956	Tóth G. Mihályné	hímző	Pest m.

**KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)**

8	1956	Vankó Imréné Dudás Juli	hímző, szövő, író	Galgamácsa, Pest m.
9	1956	Tamás Andrásné	hímző, pingáló	
10	1956	Lévai Józsefné	hímző	Tard, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
11	1956	Molnár Gáborné Kővágó Maris	hímző	Kalocsa, Bács-Kiskun m.
12	1958	Sára Józsefné Lajos Ilka	hímző	Tura, Pest m.
13	1958	Dér Józsefné	szövő	Báta, Tolna m.
14	1958	András Lajosné	hímző, író	
15	1959	Mezei András	szűrkészítő	Berettyóújfalu, Hajdú-Bihar m.
16	1959	Horváth Mária	hímző	Hövej, Győr-Moson-Sopron m.
17	1959	Káló Istvánné	hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
18	1960	Perity Mihályné	szövő	Decs, Tolna m.
19	1960	Kovács Józsefné	hímző	Decs, Tolna m.
20	1960	András Lajosné Pirisi Julis	hímző	Kalocsa, Bács-Kiskun m.
21	1960	Jakab Sándorné id.	szövő	Csányoszró, Somogy m.
22	1961	Porkoláb Jánosné Orján Éva	szövő	Szeremle, Bács-Kiskun m.
23	1961	Szalavári Imre	szövő, tervező	Pécs, Baranya m.
24	1961	Csuhai Józsefné	hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
25	1962	Nagy István	szűcshímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
26	1962	Bárdos Sándorné Tóth Ilona	hímző	Heves, Heves m.
27	1963	Tautner Ilona	hímzés tervező	Karád, Somogy m.

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

28	1963	Fehér Lászlóné	szövő	Decs, Tolna m.
29	1964	Jacsó Istvánné	hímző	Mezőkövesd, Borsod- Abaúj-Zemplén m.
30	1964	Czabai Istvánné Tapolcsányi Margit	hímző	Kalocsa, Bács-Kiskun m.
31	1965	Szebeni Mária	hímző	
32	1965	Nyakas Miklósné	szövő	Debrecen, Hajdú-Bihar m.
33	1965	Borbás Mihályné	szövő	Lakócsa, Somogy m.
34	1966	Heintz Henrikné	hímző	
35	1967	Szabó Sándorné	szűrszabó, szűrrátétes	Derecske, Hajdú-Bihar m.
36	1967	Sárosi Mihályné	hímző	Hódmezővásárhely, Csongrád m.
37	1968	Tompa Béláné	szövő	Heves m.
38	1968	Kada Istvánné	hímző	Mezőkövesd, Borsod- Abaúj-Zemplén m.
39	1968	Belovecz Józsefné	hímző	Szikszó, Borsod- Abaúj-Zemplén m.
40	1969	Keviczki Istvánné Józsa Margit	szövő	
41	1969	Czomba Pál	szövő	Paszab, Szabolcs- Szatmár-Bereg m.
42	1970	Reitzer Mihályné	hímző	
43	1970	Lőrincz Aladárné	szövő	Bonyhád-Majos, Tolna m.
44	1971	Szauer Ágoston	takácsmester	
45	1971	Tóth Mária	szövő	Heves m.
46	1971	Kovács Józsefné özv.	népviselési babakészítő	Mezőkövesd, Borsod- Abaúj-Zemplén m.
47	1972	Petrovics Jánosné Karikás Margit	hímző	

**KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)**

48	1972	Szedlacsek Dara István	takácsmester	Nagybaracska, Bács-Kiskun m.
49	1973	Szabó Imréné dr.	hímző	Szeged, Csongrád m.
50	1973	Gulyás Istvánné Igoda Ágnes	szövő	
51	1973	Bóta Józsefné Csuhai Borbála	hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
52	1973	Bán Jánosné Jancsó Borbála	író, hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
53	1974	Ács Istvánné	szövő	Decs, Tolna m.
54	1974	Dankovszky Lorándné	szűrőhímző	Debrecen, Hajdú-Bihar m.
55	1975	Kispál Jánosné Tóth Anna	hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
56	1975	Tóth Jánosné Kovács Sára	babakészítő	Decs, Tolna m.
57	1975	Pócza Margit	hímző	Hövej, Győr-Moson-Sopron m.
58	1975	Bálint Péterné Kondor Anna	szövő	Szászvár, Baranya m.
59	1976	Csikos Sándorné Szőlősi Ilona	szűrőhímző	Karcag, Szolnok m.
60	1976	Fodor Józsefné Monár Erzsébet	szövő	
61	1977	Virágh Béláné Török Terézia	szövő	Gáborjánháza, Zala m.
62	1977	Király Anna	hímző	Baja, Bács-Kiskun m.
63	1978	Simon Istvánné	hímző	Szentistván, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
64	1978	Komsa Jánosné	hímző	Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg m.
65	1979	Kálmán Endréné Antal Klára	szövő	Pécs, Baranya
66	1979	Gyenei Józsefné	szűrőkészítő	
67	1980	Somogyi Sándorné	hímző	Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg m.

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

68	1980	Egyed Mihályné Dévai Julianna	szövő	Szekszárd, Tolna m.
69	1981	Váradit Mardit	csipkeverő	Kunmadaras, Jás-Nagykun-Szolnok m.
70	1981	Papp Ferencné	bábkészítő	
71	1983	Gaál Kálmánné	hímző	Tard, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
72	1984	Széles Józsefné Renkecz Erzsébet	szövő	Decs, Tolna m.
73	1984	Ancsa Pálné	hímző	Beregdaróc, Szabolcs-Szatmár-Bereg m.
74	1985	Kovács Miklós	képfestő	Tiszaújváros, Bács-Kiskun m.
75	1986	Varga Dánielné	hímző	Furta, Hajdú-Bihar m.
76	1986	Fülöp Pálné	szövő	Heves, Heves m.
77	1986	Kertész Istvánné	író, tervező	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
78	1987	András Ferencné Morvai Julinna Mária	hímző, pingáló	Szalmás / Kalocsa, Bács-Kiskun m.
79	1987	Beszprémy Józsefné	hímző	Sárvár, Vas m.
80	1988	Józsa Bálintné Tamás Julianna	szövő	Bogyiszló, Tolna m.
81	1988	Nagy Györgyné dr.	hímző	Kecskemét, Bács-Kiskun m.
82	1988	Sárdi János	képfestő	Nagynyárad, Baranya m.
83	1989	Koltai Lászlóné dr.	hímző, festő	Budapest
84	1989	Hegedűs Jánosné	szövő	Heves, Heves m.
85	1990	Szepesvári Lászlóné özv.	hímző	Szerencs, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
86	1990	Vattai Jánosné	szövő	Paszab, Szabolcs-Szatmár-Bereg m.
87	1990	Bereczky Kálmán	visetlőkészítő	Keszthely, Zala m.

**KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)**

88	1990	Erdész Judit Mária	hímző, ruhatervező	Eger, Heves m.
89	1991	Varga Zoltánné	szövő	Botpalád, Szabolcs-Szatmár-Bereg m.
90	1991	Keszei Sándorné	hímző	Letenye, Zala m.
91	1991	Németh Pálné dr. Parrag Julianna	hímző	Szekszárd, Tolna m.
92	1992	Szabó Kálmánné	hímző	Debrecen, Hajdú-Bihar m.
3	1993	Töttös Sándor	szövő	Zengővárkony, Baranya m.
94	1993	Szabó Imréné / Józsefné dr.	hímző	Mezőkövesd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
95	1993	Nagy Béláné	szövő	Heves, Heves m.
96	1994	Szabó Józsefné	hímző	Mezőkövesd, B.A.Z. m.
97	1994	Papp Lászlóné dr.	szövő	Debrecen, Hajdú-Bihar m.
98	1995	Skultéti Mihályné	hímző, szövő	Szarvas, Békés m.
99	1995	Nagy Béláné	szövő	Heves, Heves m.
100	1996	Farkas Jp. Bertalanné özv.	szövő, hímző	Bodony, Heves m.
101	1997	Tóthné Nagy Amália	csipkeverő	Budapest
102	1998	Soós Pálné Kovács Margit	szövő	Szaporca, Baranya m.
103	1998	Kiszely Jánosné	hímző	Mezőberény, Békés m.
104	1999	Schneider Imréné	hímző	Tállya, Borsod-Abaúj-Zemplén m.
105	1999	Sági Lajosné dr.	szövő	Budapest
106	2000	Fábián Mártonné Kásler Balbina	szövő	Bonyhád, Tolna m.
107	2000	Boros Magdolna	szövő	Füzesgyarmat, Békés m.
108	2000	Bozó Györgyné	hímző	Tura, Pest m.

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

109	2001	Chabracsek Andrásné	hímző	Magyarbánhegyes, Békés m.
110	2002	Romsics Lászlóné Kerekes Erzsébet	író, pingáló, hímző	Homokmégy, Pest m.
111	2002	Farkas Lászlóné Pál Erzsébet	bútorfestő, tojásfestő, népviselet- és babakészítő	Decs, Tolna m.
112	2003	Illés Károlyné dr.	hímző, szövő	Békéscsaba, Békés m.
113	2003	Bordácsné Kishonti Erika	szövő	Keszthely, Zala m.
114	2004	Radácsi Piroska	hímző,	Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar m.
115	2005	Mátray Magdolna	csipkekészítő és tervező	Bábolna, Komárom- Esztergom m.
116	2005	Tamás Menyhértné Lavrik Mária	hímző	Csátalja, Bács-Kiskun m.
117	2005	Fodorné László Mária	kézi szövő	Decs, Tolna m.
118	2006	Luktorné Holló Éva	szövő	Veszprém, Veszprém m.
119	2006	Marton Sándorné	hímző, tervező	Hódmezővásárhely, Csongrád m.
120	2006	Fehér Jánosné Vincze Irén	viseletkészítő, hímző	Eger, Heves m.
121	2007	Zorkóczy Miklósné Lázi Éva	népviseletes babakészítő	Budapest
122	2007	Illés Gyula	takács	Pusztaszentlászló, Zala m.
123	2007	Ország László	hímző	Kunszentmárton, Bács- Kiskun m.
124	2008	Neszádelikné Kállai Mária	vertcsipke és viseletkészítő	
125	2008	Nagyné Kolumbán Zsuzsanna	babakészítő	
126	2008	Pataki Miklósné Ludányi Margit	szövő, hímző, művészeti vezető	
127	2009	Szőts Gézané Csibi Margit	szövő	Nemesvita, Veszprém

KÉZMŰVES MŰHELY KIALAKÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI, MŰHELYEK, MŰHELYGALÉRIÁK,
MESTERSÉGBEMUTATÓK SZÍNTEREI (TEXTILES)

				m.
128	2009	Dr. Varga Ferencné Kulik Ilona	hímző	Kecskemét, Bács- Kiskun m.

MUNKANYAG

A(z) 1004-06 modul 028-as szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 215 02 0010 31 01	Csipkekészítő
31 215 02 0010 31 02	Fajátékkészítő
31 215 02 0010 31 03	Faműves
31 215 02 0010 31 04	Fazekas
31 215 02 0010 31 05	Gyékény-, szalma- és csuhéjtárgykészítő
31 215 02 0010 31 06	Kézi és gépi hímző
31 215 02 0010 31 07	Kosárfonó és fonottbútor-készítő
31 215 02 0010 31 08	Szőnyegszövő
31 215 02 0010 31 09	Takács
31 215 02 0100 21 01	Kosárfonó

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
21 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató